

---

**STUDENT'S DIGITAL-MEDIA LITERACY IN MATHS AND SCIENCE HIGH SCHOOL "SERGEY KOROLYOV", BLAGOEVGRAD**

---

**Vanya Alexieva**South-West University "Neofit Rilski", Blagoevgrad, Bulgaria, [ped\\_savetnik@abv.bg](mailto:ped_savetnik@abv.bg)

**Abstract:** The mass-media communication plays an important role in humans' lives especially in the modern society we live in today. A really huge influence they have on the personality and young people's world view. They start to be active Internet users at the age of 8. They are on-line as frequently as they are off-line, namely outside it. The media childhood is obvious. That is why it is necessary basic changes in educational system to be made. It has more and more adequately to be compatible with the needs of new generations and brings up competency for safe and useful collaboration and communication. Family and school considerably think that serious changes and measures should be taken concerning behavior, bringing up and supporting children in the digit era. Parents and teachers have the most important obligation to keep and protect children's interests. The willing to change the educational system in the "help for life" direction should be their serious task. Schools are the most appropriate institutions for developing skills of being safe, evaluate and solve problems very precisely. This leads to the bigger importance of the media, education and higher media literacy is expected in the end. Media literacy is a skillful way to understand the reality and life more intelligently. It is the main reason for protection of children rights and for rising their citizen activity.

In recent times the question "What do media do with children" has lost its importance. There is another question arising "What do children do". The digital-media literacy is very often discussed. It shouldn't be limited only in the terms of technological competency but it should include realization, acceptance and rules of ethics, principles by which children are taught to be responsible and to react adequately to the risks of on-line interference.

Are children born in digital era digitally literate? The answer to this question is in analysed research of digital-media literacy of students in Maths and Science High School "Sergey Korolov" in Blagoevgrad. The report makes research and analyses three fields in digital-media competency of students at the age of 18 - information literacy, creating content and evaluation of the content. A great attention is paid to the role of the parents and friends and the importance of their support in the field of on-line safety and the development of digital skills. Despite not being very detailed, it gives some recommendations to teachers and parents to effectively support children in order to cope with the risks and to take advantage of the on-line communication opportunities.

**Keywords:** children, on-line communication, digital-media literacy, safety, useful communication

**ДИГИТАЛНО-МЕДИЙНАТА ГРАМОТНОСТ НА УЧЕНИЦИТЕ ОТ ПМГ "АКАД. СЕРГЕЙ КОРОЛЪОВ" БЛАГОЕВГРАД****Ваня Алексиева**ЮЗУ "Неофит Рилски" Благоевград, България, [ped\\_savetnik@abv.bg](mailto:ped_savetnik@abv.bg)

**Резюме:** В модерното общество, в което живеем днес, средствата за масова комуникация играят важна роля в живота на човека. Особено голямо въздействие те оказват върху формирането на личността и миогледа на младите хора. Още от 8-годишна възраст те вече са активни интернет потребители. В онлайн пространството те са толкова често, колкото са и офлайн, т.е. извън него. Медийното детство е вече безспорен факт. Той налага фундаментални промени в образователната система. Тя трябва все по-адекватно да отговаря на нуждите на новите поколения и да възпитава у тях компетентности за безопасно и полезно онлайн сътрудничество и общуване. Семейството и училището все по-осезаемо усещат, че са необходими сериозни промени в начина на възпитание, отглеждане и подкрепяне на децата в ерата на дигитализацията. Родители и учители имат важно задължение да опазват и защитават детските интереси. Инициативата да се променя образователната система в посока "помощ към живота" трябва да е техен сериозен ангажимент. Училищата са най-подходящата институцията за развиване уменията за безопасност, критично мислене и творческо решаване на проблеми по структуриран начин. Това води до засилването на значението на медийното образование, като от това се очаква по-висока медийна грамотност. Защото медийната грамотност е умение за интелигентно разбиране на съвременността и живота. Тя е основна предпоставка за защита на детските права и за повишаване на гражданската им активност.

В последно време загуби актуалност въпросът „Какво правят медиите с децата?“. На преден план изниква друг въпрос „Какво правят децата с медиите?“. Все по-често се говори за дигитално-медийна грамотност. Тя обаче не трябва да бъде ограничавана само в рамките на техническа компетентност, а трябва да включва осъзнаване и приемане на етични правила, принципи и норми и да учи децата на отговорно поведение и адекватно реагиране на рисковете при онлайн взаимодействие.

Дигитално грамотни ли са децата, родени в дигиталната епоха? Отговорът на този въпрос стои в центъра на проведеното изследване на дигитално-медийната грамотност на ученици от Природо-математическа гимназия „Акад. Сергей Корольов“ в Благоевград. Докладът изследва и анализира три области на дигитално-медийната компетентност на ученици на 18-годишна възраст – информационна грамотност, създаване на съдържание, критична оценка на съдържание. В него е отделено и внимание на ролята на родителите и приятелите и значението на тяхната подкрепа в областта на онлайн безопасността и развиването на дигиталните умения. Без претенции за изчерпателност дава и няколко препоръки към учители и родители, които ефективно да подкрепят децата, така че успешно да се справят с рисковете и да се възползват ефективно от възможностите на онлайн комуникацията.

**Ключови думи:** деца, онлайн общуване, дигитално-медийна грамотност, безопасност, ефективно общуване

### УВОД

През 2001г Марк Пенски въвежда израза “digital natives”, който описва новите поколения, които израстват от най-ранна детска възраст с интернет и компютри. Той твърди, че поколенията, родени в дигиталната епоха, мислят и преработват информация по различен начин от поколението на „дигиталните имигранти“ /тези, родени преди дигитализацията/<sup>26</sup>. Образователната система трябва да претърпи според него фундаментални промени, които адекватно да отговорят на нуждите на новите поколения. Това твърдение поставя началото на един дълъг и много сериозен дебат. Дебат, в който трябва да се обърне и много сериозно внимание на това, че щом човек е роден в дигиталната епоха, това не го прави автоматично дигитално грамотен.

Днешните деца са активни интернет потребители още от осемгодишна възраст, сочи изследване на фондация “Приложни изследвания и комуникация“. Средствата за масова информация оказват мощно влияние върху живота им. Младешите са почти толкова често онлайн, колкото и офлайн. Според Ливингстън дигитализацията оказва вредно (напр. ранна сексуализация, тормоз, онлайн и сексуално, дискриминационно поведение и др.), но и полезно въздействие (напр. личностно развитие, сътрудничество, дигитално гражданство и др.)<sup>27</sup> Медиите не само информират и развличат, те влияят и върху нашето възприятие за света, влияят на нашите чувства, мисли, поведение.

Въпреки че днешните деца са родени в дигиталната епоха, много от тях не умеят да избягват рисковете и да се възползват от възможностите на интернет. Следователно е изключително важно държавата, бизнесът, училищата и родителите да овластят родените в дигиталната епоха деца, така че те не само да говорят „дигиталния език“, но и да го използват грамотно и критично.

В референтната рамка за учене през целия живот на Европейския съюз медийната грамотност е девето ключово умение, наред с езиковите, математическите, социалните и други компетентности. Липсата на реформи в образователната ни система доведе до това страната ни да стои далеч от водещите, когато става дума за функционална грамотност. Родители и учители споделят, че децата губят интерес към училище, не разбират смисъла на учебното съдържание, апатични са, уморени, не виждат смисъл от ученето. Учителят вече не е единственият компетентен източник на знания. Дигиталните технологии значително промениха неговата роля. Традиционните методи на образование трябва да бъдат разчупени с навлизането на тези технологиите в процеса на преподаване и учене. Така ще се стимулира развиването и на дигитално-медийната грамотност и ще се създаде предпоставка за по-активно взаимодействие с децата. Това взаимодействие, както и представянето на учебното съдържание чрез различни медии, ще повиши мотивацията, интереса и желанието им за учене. Всичко това налага усвояването на една нова грамотност-медийната грамотност.

### ДИГИТАЛНО - МЕДИЙНА ГРАМОТНОСТ

През 90-те години на XX век медийната грамотност навлиза в обсега на систематичния изследователски интерес. Британската изследователка Соня Ливингстън определя дигитално-медийната грамотност като вид образователен модел, съставен от четири компонента – достъп, анализ, оценяване и създаване на медийно съдържание. Според професор Данаил Данов „Мултимедийната

<sup>26</sup> Кънчев, П., Георгиев, Е., Хайдиняк, М., Апостолов, Г. Дигитално грамотни ли са родените в дигиталната епоха деца. София, (2016).

<sup>27</sup> Кънчев, П. Дигитално грамотни ли са родените в дигиталната епоха деца. София, (2016).

грамотност може да бъде дефинирана като основна компетенция, позволяваща на потребителите ефективно да използват медийните средства, наличие за знания на медиите, особеностите на медийното съдържание, неговите форми, ефекти и послания, умения за критичен анализ, за координиране, но и декодиране на текст, звук, образ, видео, на всички видове сигнали и съобщения, които медийните субекти постоянно обменят помежду си в ежедневно си общуване. Медийната грамотност може да бъде определена и като способност за правилно използване и прилагане на медиите (средства и среда), и като средство за комуникация и за възходящо личностно развитие.<sup>428</sup>

Дигитално-медийната грамотност е способността да можеш да откриваш информация в интернет, да можеш да я разбереш и да я подложиш на критичен анализ. Медийната грамотност е още способността да създаваш информационно и комуникационно съдържание онлайн. В този смисъл тя е част от съвременното възпитание, обучение, образование и култура и това я превръща в основна предпоставка за гражданско съзнание. Развитието на медийната грамотност и образование ще позволят по-голяма свобода и избор на достъпа до медиите и на по-качественото им и ефективно използване

Според Рамката за дигитална компетентност ДигКомп на Европейския съюз дигиталната грамотност има пет области на компетентност: „информационна грамотност“, „комуникация и сътрудничество“, „създаване на дигитално съдържание“, „безопасност“ и „решаване на проблеми“. Всяка област на компетентност съдържа съответни специфични „подкомпетентности“, като за целия модел те са общо 21.<sup>429</sup>

Този доклад изследва и анализира три области на дигитално-медийната компетентност на ученици на 18 - годишна възраст от Природо-математическа гимназия „Акад.Сергей Корольов“, Благоевград – информационна грамотност, създаване на съдържание, критична оценка на съдържание.

Информационна грамотност според рамката за дигитална компетентност ДигКомп е формулиране на информационни нужди, търсене на данни, информация и съдържание в дигитална среда, достъп до и използване на дигитални среди. Създаване и обновяване на лични стратегии за търсене.<sup>530</sup>

Използвайки горната дефиниция, учениците са отговорили на два въпроса:

- 1) Могат ли българските деца да формулират информационните си нужди?
- 2) Имат ли те ефективни стратегии за търсене, които да задоволяват тези нужди?

Тяхната самооценка показва, че 100 % от анкетираните 60 ученици са споделили, че притежават умения да извличат необходимата им информация онлайн, но най-често информационните им нужди не са свързани с училищни дейности.

На въпроса дали могат да създават медийно съдържание – снимка, страница, сайт, отново 100 % от анкетираните са отговорили, че могат да създават дигитално съдържание.

Процентът на учениците, които се справят с техническата грамотност е 100% най-вероятно, защото те се обучават в паралелки с профил информатика или информационни технологии. Но рационалното използване на медиите не значи само техническа грамотност. То изисква качествено различно ниво, което задължително да включва наличие за способност за анализ и оценка, способност както за създаване, така и за вярно разчитане и разбиране на медийните съобщения.

При изследване на това доколко критично оценяват използваната от интернет информация, само 38 ученици отговарят, че могат да оценят истинността на информацията, която намират онлайн. Останалите 22 не могат да различат вярна от грешна информация. Едно от възможните обяснения за това е, че юношите рядко използват интернет за училищни цели. Един от основните източници за развитие у децата на уменията за критична оценка на информация е училището .

Увереността у българските деца в способността им да оценяват истинността на дигитални източници не е достатъчна, за да могат да се справят с огромното количество информация, което ги залива в интернет. Тази липса е отличен пример за това, че родените в дигиталната епоха поколения имат нужда от подкрепа за развиването на дигиталната си грамотност. Ако целта на училището е да изгради успешни граждани то трябва активно да възприеме ролята си на подкрепящ в това начинание, особено що се отнася до уменията на децата да оценяват критично информация.

Дефицитът на умение да се гледа критично на използваната информация от медийното пространство още един път подкрепя тезата, че българските деца имат нужда от помощта на семейството и училището за развиване на подходящи компетенции при онлайн комуникация. Основните

<sup>3</sup> Данов, Д. 2018г. Децата и медиите.(Университетско издание“Св.Климент Охридски“). София, (2018).

<sup>29</sup> Кънчев,П., Георгиев, Е.,Хайдиняк, М., Апостолов, Г. Дигитално грамотни ли са родените в дигиталната епоха деца. София, (2016).

<sup>30</sup> Кънчев,П., Георгиев, Е.,Хайдиняк, М., Апостолов, Г. Дигитално грамотни ли са родените в дигиталната епоха деца. София, (2016).

умения, които са необходими на децата, за да развият дигитална и медийна грамотност, всъщност са основни, базови умения на личността, които трябва да се развият много преди децата да имат достъп до екраните. Критичното мислене, решаване на проблеми, умения за различаване на реално от фантазно, истинност при онлайн комуникация, справяне с конфликтни ситуации, всичко това са умения, които трябва първо да бъдат създадени в реална среда и чак след това да се очаква от децата да ги прилагат и във виртуална такава.

### **ПРЕПОРЪКИ, СВЪРЗАНИ С РАЗВИТИЕТО НА ДИГИТАЛНО-МЕДИЙНАТА ГРАМОТНОСТ И СЪЗДАВАНЕ НА УСЛОВИЯ ЗА ЕФЕКТИВНА УПОТРЕБА НА СЪВРЕМЕННИТЕ ТЕХНОЛОГИИ В УЧИЛИЩЕ**

#### **Няколко препоръки към училището:**

1. Българското училище трябва да интегрира дигитално-медийната грамотност в учебните програми и учебното съдържание.
2. Уменията за критична оценка на информация, сътрудничество и синтез трябва да станат важни учебни предмети.
3. Трябва да се увеличи честотата на обучения за безопасно ползване на интернет
4. Да се осигури възможност за медии и информационна среда в процеса на учене по възможно най-адекватен начин
5. Да се предоставят възможности на учениците да представят по време на учебни часове различни технологии, които използват, за да учат. Това ще помогне за разчупване на традиционната учебна среда и ще насърчи активното участие на учениците в учебния процес
6. Организиране на дейности, извън училище, които да са насочени към развиване на дигитално-медийната грамотност
7. Използване на онлайн пространството за популяризиране на учебно съдържание

#### **Препоръки към родителите:**

1. Повече време за съвместни онлайн дейности с децата
2. Търсене на подкрепа от експерти, във връзка с изграждане на умения у децата за безопасно и ефективно използване на технологиите
3. Контрол при по-малките деца
4. Непрекъснат диалог с учителите по отношение на използването на технологиите за учене
5. Дигитално-медийно ограмотяване

### **ЗАКЛЮЧЕНИЕ**

В съвременното общество средствата за масова комуникация са от решаващо значение за формирането на съзнанието на хората. Това значение е особено силно при децата, защото има съществени последици при тяхното възпитание и социализация. Взаимозависимостта и взаимовлиянията между комуникационните иновации и промените в социума, които пронизват модерността са факт. Превъплацията на почти всички социални сфери и области в медиализирани траектории с различен тип социо-културни последици, предефинираха обществото от модерно в постмодерно или в крайна сметка в медиализирано.<sup>31</sup> Това постави нови предизвикателства пред обществото, имащи за цел да възпитат у подрастващите нова грамотност, която да им позволи ефективно и безпроблемно да се впишат в новата медиализирана реалност.

### **ЛИТЕРАТУРА**

- [1] Кънчев, П., Дигитално грамотни ли са родените в дигиталната епоха деца, стр.2 и 5, 2016.
- [2] Данов, Д., Децата и медиите, стр.36, 2018.
- [3] Пейчева, Д., Медиализираната реалност, стр.15, 2011.

<sup>31</sup> Пейчева, Д. Медиализираната реалност. Университетско издателство “Неофит Рилски” Благоевград, (2011).